

PREGÓ DE LA FESTA MAJOR DE 2018

Fonxo Blanc Canyelles

Coets d'esclats de festa. Tritllegen les campanes. Després toca el pregó. El ritual esperat, i acomplert, de cada festa major. La nostra és a la tardor; amb sant Martí com a patró.

Un sant que hem de posar al mig de dos més. Com vaig descobrir en un retaule a la vella sacristia: sant Martí flanquejat pel patró dels mariners, sant Antoni de Pàdua, i el dels pagesos, sant Isidre. I també va acompanyar al seu relicari de 1764, restaurat el 1947: de sant Sebastià i de sant Damià.

Un sant que a Altafulla sempre tenim representat de bisbe, amb el bàcul (a la mà) i la mitra (cofada a la testa); bàcul i mitra que trobem al cartell de Salvador Ferré i Andreu, al 1992. Bisbe sempre de Tours, des del 371, ja grandet als 56 anys.

El meu sant Martí és el petitó, de la fornícula de la façana de l'església i el que surt als carrers, en processó dalt del tabernacle de quatre braços, per a orgull de les camises liles castelleres altafullenques, com qui passeja un dels nostres, del pom de dalt, on el bàcul fa l'aleta i la mitra esdevé mocador.

De cap manera admiro el tan colossal i altiu, tan elevat i distant sant Martí de l'altar major. D'aquella Altafulla de postguerra: de completes la vigília, missa resada matinerà, processó, ofici, cant de vespres i l'endemà ofici de Rèquiem, en memòria d'aquells 50 mariners altafullencs que no se sap quan van naufragar. Per pagar tant de culte, suposo dinars i sobretot el canonge del sermó, s'establí —així en català el “lleuant de taula”— en què joves de la parròquia trucaven a les cases, a l'hora de dinar, demanant la voluntat d'aportacions.

Però la llegenda de sant Martí, la de tantes de les seves imatges, és la de la seva etapa de militar romà, d'armat o de manaies, que ja li venia de família. Quan en campanya, prop d'Amiens, a les portes de la ciutat, es troba un captaire mig despullat al qual el nostre patró lliura la meitat de la seva capa. Ara sí que m'acaba d'agradar sant Martí: empàtic i generós, filantròpic.

Tenim tot un text, en castellà tronat, del “Ball de sant Martí” que durant anys vam llegir i que el *año de la Victoria* va ser representat, a la plaça de l'església, amb tot

els ets i uts de vestuari, escenografia i memorització dels actors en tres actuacions: l'11 i 12 a la sortida d'ofici i sermó, el propi dia del patró, a les nou del vespre: doble sessió. Ara, gravat, el podem seguir per la 107.4.

Trio la llegenda que pot ser llegida, just començant el gran poema de mossèn Cinto Verdaguer, dedicat al Canigó: "Lo sant, des del cavall, vestit de malla // encès d'amor, d'un colp d'espasa talla // per abrigar un pobre, son rivetat mantell". I és que no ens podem quedar tota la capa, tota la renda pròpia; que cal redistribuir-la, pagant impostos a canvi de serveis públics i la social igualtat d'oportunitats; tot sigui dit de passada, la capa altafullenca actual té una grandària molt destacada dins la Costa Daurada: 34.159 euros de mitjana de declaració a l'IRPF; la Torre es queda en les $\frac{3}{4}$ parts.

Durant anys hem tingut un sant Martí cavaller romà, cavalcant i tot, fent tota la patxoca en l'Esteve, fill de la Paquita de ca la Gallega, al seu dia també pregonera. Dins la rua de fanalets i final feliç amb xocolatada i galetes, idea importada d'Alemanya per la Marta de l'Esplai dels Jubilats.

Ens podem preguntar: per què sant Martí el nostre patró, per què cada 11 del mes onze la festa major?

Fent-ho molt bonic, idíl·lic: s'ajusta a les culminacions del calendari de collites: amb el gra als cassals de les golfes, el vi a les botes dels cellers, l'oli premsat i les garrofes ensacades o ensacant-se.

¿Però s'ajusta aquest repertori agrícola a la realitat històrica dels tipus de conreus altafullencs? Anem a la primera informació, que trobem al cadastre del 12 d'agost de 1777. I he triat les dades que ens ofereix el principal propietari, amb fins a 16 peces de terra distribuïdes en 12 partides del terme; es tracta del doctor en filosofia per Cervera i subdelegat de Marina de nom Manuel Soler, amb casa pairal al que avui és el Gran Claustre, contribuent amb 369 rals anuals. Hi guanyen els sembrats, concentrats a la seva principal peça de terra a la partida del Pouet, fronterera amb les roques del Pujol, Botigues de Mar i els camins de mar i de Tamarit. Després venen a poca distància els ceps, a 13 de les seves 16 peces, destacant-ne la de les Esplanes. Més superfície de garrofers que d'oliveres, tot i que només a 4 peces, a la part muntanyosa del poble; una d'elles, ínfima, a la partida amb el també perdut nom de "Coma de Ynfern"

¿Qui d'edat i arrels, escoltant aquesta Altafulla pagesa del darrer quart del segle XVIII, no ha pensat en les imatges de les Nadales idealitzades d'Albert Boronat? El mateix Albert a qui a la de l'any 90 van dedicar el Memorial de volei femení.

Però sant Martí és un patró que influeix a l'hora de batejar els altafullencs? Molt poc. En el mateix cadastre els resultats són molt magres: només un propietari de terres es diu Martí: el traginer Martí Pijuan Vives, amb la característica que només té una molt petita vinya jove, maiola de l'any, al Roquissar; senyal que el conreu tenia perspectives. Això sí té dues cases, una llogada al carrer del Forn al mariner Josep

Bosch i la pròpia a l'Altafulleta; per l'ofici, una botiga de mar, personal; i bestiar; el seu cadastre sumava 60 rals.

Els altres Martins del nostre 1777 són per ordre alfabètic: Martí Ametller, propietari d'una botiga. Del raval de Baix era el mariner en campanya Martí Giménez, qui comparteix propietat de casa amb Josep Gatell i Franquès. Trobem dos Martins Rius, amb cases a la plaça de l'Església, que llavors abastava fins a 74 domicilis; el Martí Rius Masric, mariner ja jubilat —“inhábil por vejez”— amb una botiga de mar; i el Martí Rius Molas. El sisè Martí, Martí Plana, viu a Barcelona, i és propietari de dues cases al raval de Dalt.

Fent un salt de 160 anys, al padró de l'impost de cèdules personals de 1937, en plena guerra i al primer cens en català, els nostres Martins sumen 11; nascuts a Altafulla 9; dos d'ells tornaran a sortir:

5 al carrer de Dalt 39, el professor Martí Inglès Pijuan de 34 anys. Al núm. 49, el pagès de 57 anys Martí Gatell Ramon i el fuster Martí Inglès Ramon de 24 anys. Al núm. 50, els pagesos Martí Gatell Vallvé, de 50 anys i amb 24 Martí Gatell Ramon —un dels seus nets ens ha deixat el llegat del seu parlar tan genuí.

Al núm. 5 de la Barceloneta, el pagès alcalde en tres episodis Martí Inglès Ramon

Al carrer de l'Hostal, el pagès de 36 anys Martí Ramon Ramon.

Al carrer Major 17, el jove pagès de 20 anys Martí Rubinat Zubillaga.

I acabant, visquent al carrer de Sant Martí 19 el jovenet de 15 anys Martí Royo Sendra. El fill gran del qual sempre és present a aquesta plaça, sempre.

Actualment 12 són els Martins i també 12 les Martines censades a Altafulla. Bingo de paritat. En castellà, 5 Martinas i un Martín Andrés. Per privacitat de les dades personals, queda a les coneixences de cadascú posar-hi cara i cognoms.

Ep, a aquella “Vida y muerte de san Martín” de 1939 es diu Martí Inglès el cardenal; Martí Royo, Jesús; i Martí Magriñà, un dels dos àngels. I la fàbrica de la Roca de Gaià, Altafulla Industrial s.l., trià sant Martí com a patró; de manera que l'any 1948, a les 9 del matí, “a intención de los Componentes de la Empresa y Productores” van haver d'anar a ofici i sermó.

El pregó d'enguany, coincideix amb el 2 de novembre, per tant el Dia dels Difunts. Per recordar dues persones, l'una que va ser pregonera, el Dino Albadalejo, i l'altra que marcà tota una època, una etapa històrica a l'Ajuntament, al futbol, al castells: el Pere Vives. Els uneix un fet relacionat amb sant Martí: el Dino va tenir la iniciativa de portar, la revetlla de sant Joan de 2003, la flama de sant Martí del Canigó; en una d'elles el Pere es va cremar i va haver de ser hospitalitzat; però puc assegurar que manté el seu paper d'imprescindible i tant que estant de vacances el sant Martí de 2007, quan vam inaugurar la segona fase del local dels castellers a la pallissa de l'era de l'Yxart, era ell qui tenia les claus, estava de vacances i no vam poder entrar a la sala d'assaigs. El futbol sala, cada sant Martí recorda el Pepe Pijuan —un punta

famós pels seus eslàloms; i fill de la Maria de Ca Siguidill, cuinera de les inigualables tapes de sípia que per a mi són part del paradís perdut d'infància de la festa major, amb tots els cosins convidats per l'oncle Joan.

M'ho he fet venir bé per introduir una de les moltes característiques especials de les festes majors: les inauguracions de patrimoni municipal.

En vull destacar algunes: el 1957, la de les escoles Teresa Manero. No puc estar-me de dir que les dues aules haurien d'haver sigut els espais de la Biblioteca Municipal, mantinguda com a cèntrica, amb la seva arquitectura de les finestres i portals de clau de volta en diàleg amb la de la Tartrana dels Munts. També la inauguració del monument al pilar de vuit, el 1989; per això el seu artífex el Martí Royo ja he dit que sempre hi és present, i també el seu impulsor polític l'alcalde Joan Pijuan, que moriria la setmana següent; el sant Martí de 1990, fou inaugurat el carrer que porta el seu nom.

El 1994, al programa d'actes de la festa major, llegíem la proclamació de Josep Buyreu com a fill adoptiu altafullenc. En aquesta plaça tenim dues plaques castelleres de dos dels seus dibuixos; al seu cartell de 1987 hi admiràvem el cobejat i fins ara inassolit dos de set...

Ja ha arribat el moment de parlar de la nostra plaça del Pou castellera. Cap de tant romàntica. El romanticisme té una cara i una creu: la cara, el reeixir a restaurar aquell passat gloriós que crèiem només record: en la celebració dels deu anys del monument vam tornar a sentir l'eufòria, el 14 de novembre de 1999, del castell de nou, documentat el 1851 i del carregat pilar de vuit amb folre i manilles de 1878.

La plaça del Pou, que té com a amfitrions els castellers i els grallers d'Altafulla. Els qui vam tornar a fer castells de set, fins i tot de gamma alta, després d'una feixuga travessia del desert.

Anem a la creu romàntica: el que intentes i no et surt, l'intocable horitzó. D'aquest romanticisme en tenim una llista considerable, que sobretot demostra com és de valorada la plaça, la més arquitectònicament harmònica del món casteller: aquell intent de 4 de nou amb el pilar folrat dels Castellers de Vilafranca, així com el quatre de nou net que dos diumenges seguits de pluja van impedir; i com a plaça pilanera, l'intent de pilar de vuit dels Xiquets, dels Matalassers; el del pilar de set folrat dels Xicots de Vilafranca del Penedès; i, sobretot, creure —els Castellers d'Altafulla— que teníem el dos de set i portar-lo a plaça. De notes castelleres de Diades de sant Martí en faria uns quants pregons, però prou que he recordat aquell dos de vuit amb folre amb l'Edu Pijuan i el Toni Puig, segons al pis de terços que me'l van dedicar; i també deixar constància que el gran mite de la Vella Guanacho, sempre diu que el darrer 3 de vuit a terços, ja de molt veterà, el feu a Altafulla. En cada èpica pujada del pilar, de plaça a plaça, de la del Pou a la de l'Església, salvant els fins a 41 esglaons del carrer del Forn, es fa present el més gran primeres mans Norbert Llorens.

He parlat dels grallers d'Altafulla. Que se sàpiga que fins i tot al programa de sant Martí de 1939 tenim gralles i sardanes. I completant el programa: que un concert, a les 4 de la tarda del 12 de novembre de 1939, fou d'homenatge al Jaumet (de la Tona), Jaume Bonachí Busquets "por su brillante actuación en la XIX vuelta ciclista a Cataluña al cual se hará entrega de una magnífica medalla".

Potser que considerem que la festa major comença dins les darreres foscores del cercavila del toc de matinades. També tan romàntic. Sobretot, quan et toca dia feiner i no pots viure el perillós esmorzar de l'arengada —perillós perquè el salat et pot dur al "col·locat"—, la pujada del pilar, la processó, fins i tot el sermó... Ni pots baixar amb els grallers, ni pots tornar al llit, ni viuràs el sant Martí... Les gralles acceleren la circulació de la sang dels castells, les que amb el seu toc donen força i valor. Potser la imatge de la felicitat possible, en aquest vall de llàgrimes, sigui la canalla castellera a col·libè a ritme de les gralles i el timbal, acabada una Diada que ha respost a les expectatives.

Per acabar amb el món casteller de les festes majors: les converses a plaça dels aficionats, entre les mateixes colles són un valuósíssim plus de vida social. També puc assegurar que, al balcó municipal, seguint els castells, poden començar les relacions de franquesa entre regidors, en principi rivals, embrió de futurs pactes; així va començar la meva amistat amb el Manolo Ramon, la festa major de 1983.

Si parlem de l'empalmada, les relacions ja poden ser íntimes i transcendents —el Pau em recorda que a la de fa 10 anys, a l'era del Comunidor, amb la Maria van encetar la seva relació; el començar a navegar per les precioses ones de la vida.

Quan no parem de beure i menjar a cada aturada del correbars, l'últim gran invent del programa, passem de l'estat de sociabilitat al de total desinhibició segons la tolerància de cadascú.

Si som mínimament poble és perquè relliguem relacions amb objectius compartits: aportats per les entitats i els clubs del poble. Cada festa major és un desplegament de les seves activitats i habilitats. A Altafulla tenen una funció més que necessària perquè vivim massa extensos, molt dispersos, de poc veïnatge directe i fins i tot... no gaire desitjat, com si veïnat fos soroll o olors de menjars desavinents...

Cada entitat té el seu local i tenia conveni; n'estic molt orgullós. Però tres clubs —i no precisament el triatló—, en lloc de pagar taxes per ús d'instal·lacions municipals, han de tenir més ajuda: per la feina que fan amb la nostra infància tota ella.

No puc deixar de dir que hi havia un acte on em sentia radicalment foraster, la pròpia Altafulla: durant els inflables organitzats per ATECA, amb l'Ateneu Cultural de Dones preparant per a la canalla les delícies de xocolata. Era la primera vegada que m'adonava d'aquells anònims i nombrosos pares i mares joves. Les dades no fallen, ara som més de 5 mil censats.

Al principi, del seguici festiu, foren els nans —amb tot un marquès de copa alta i un dimoni escuat, que prou va destacar el pintor Josep Sala al seu cartell de 1985...

M'informa la Maria Farreras que van ser regal de Doña Merceditas de Ca Rigalt durant la postguerra. I després: el ball de bastons, impulsats pel nostre impagable etnòleg Vador Gatell i el Joan Rubinat; ball que va restaurar la Margarida Anierte.

Després, la bruixa i el bruixot, gegantins, pengim-penjam; som poble de bruixes perquè vam ser poble de contraban, i les nits de lluna plena calia mantenir els convidats als caus de cada casa.

Ja no s'estilen els partits de festa major, i en tot cas, sempre el millor trofeu era pel Cd'E, fos quin fos el resultat. En recordo un, contra el Bonavista, on encara s'espera al vestidor el Manolo i el Prunera; una llarga sobretaula, tant com la de Rajoy amb els seus més fidels, sense donar pas a la Soraya amb la seva dimissió...

Els colors groc i negre del club van inspirar el cartell panoràmic d'Altafulla del meu germà més que cosí Jordi, la primera persona a qui vaig fer saber que, finalment, faria de pregoner. Com a regidor proposà que cada festa major tingués cartell i pregó.

D'un llunyà partit de solters contra casats recordo una memorable parada de l'Albert Solé Romeu, el germà de l'Anna i el Joan, els de la Casilla; a la casa de la Barceloneta segur que guarden el trofeu en homenatge de recordatori.

La meva experiència de regidor de tres festes majors demostrà que el pal de taller de cada sant Martí són els Diables: potser enguany no cal la tronada final, perquè deu ni do les que hem tingut de naturals; ja esperem la baixada de trastos, els seus correfocs de tants espetecs i prou llum, també amb secció infantil; i per força, —per força— caldrà que aguantin el xàfec del seus versots. Hi aniré amb impermeable, paraigües i tendal.

Dins la part protagonitzada per la veu humana dins la festa major, sempre els versots tenen més relleu que el pregó; el pregoner (a) els fa de teloners. Per acabar de relativitzar la importància del pregó, ja s'estan maquillant i escalfant la veu a la Violeta, els de la Coral de santa Rosalia de la Torre que enguany ens porten tota una òpera. I si comparo fer de pregoner amb les melodies de BlauMut, amb la veu de Xavi de la Iglesia... BlaMut, potser l'acceptació serena de la nostàlgia...

S'escaurà a la Violeta. Ai, la Violeta! No puc acceptar que deixi de ser el local polivalent, la sala permanent dels nostres balls de festa major... El mateix on va actuar Janio Martí i la seva orquestra el 1994 i el 1996 —quan l'entrada costava 1.500 ptes. On dos anys com a regidor de festes vaig portar l'orquestra que tenia el Francesc Pijuan com a un dels solistes.

Molt significatiu: un únic cartell va tenir com a protagonistes el moviment d'una parella de ball, molt mudada, com a essència de la festa major: el de Martí Royo, el 1991.

Penso que s'ha de congelar de la decisió del govern actual de coalició i esperar a passades les pròximes eleccions municipals per acabar de decidir. Reclamo el manteniment de l'ús polivalent històric de la Violeta; per a balls i teatre/concerts.

Els actes i els escenaris de les festes majors reflecteixen règims generals i governs municipals. I també aquella transició, de la qual en sóc modest representant veterani. I és que el sant Martí de 1977, en el programa en castellà, figurava el dia 12 a les 6 de la tarda Recital *Cançó catalana i folk*, que havíem arrancat en una acte reivindicatiu a la sala de Plens, on fou clau la reflexió de Joan Maria Quixalós: sotragàvem el poble amb el Club de Joves.

El primer programa en català va arribar al segon sant Martí amb democràcia municipal, el 1980; i llavors les entitats eren l'AAPP amb el volei; el Cd'E; el Centre d'Estudis, presentant la *Guia d'Altafulla* de Salvador Rovira; els Castellers, amb la pujada del pilar i el grallers amb el toc de matinades; i la coral infantil, en un concert d'havaneres amb els Pescadors de l'Escala, en homenatge a la vellesa.

Hem sumat tant i molt des de llavors! Hem multiplicat tant i molt des de llavors!

Coets d'esclats de festa, escoltats. Trileigs de campanes, sentits. Pregó de festa major que ja hem compartit i per la qual deferència em sento molt agraït.

Estem de festa major: perquè el dia 11 és sant Martí, el nostre patró!

Un tros de capa dels neguits cada dia hauríem de partir: pel goig de viure la festa major amb ànima de lleure i de celebració... Amb ànima de lleure i celebració!

Altafulla, 2 de novembre de 2018